SETTLEMENT AT THE FOOT OF THE KARMĖLAVA HILL-FORT

In 2001 in search of a settlement at the foot of the Karmėlava hill-fort (Kaunas district), 30 test pits (30 m^2) were excavated in the presupposed sites. However, no cultural layer was fixed. In test pit 15, in arable soil a stone ball and an iron artefact similar to an arrowhead were found.

ALYTAUS RAJONO NEAIŠKIŲ PILIAKALNIŲ ŽVALGOMIEJI TYRIMAI

Eugenijus IVANAUSKAS, Arūnas STRAZDAS

2001 m. atlikti nedidelės apimties žvalgomieji archeologiniai tyrimai trijuose neaiškiuose Alytaus rajono piliakalniuose. Žvalgomųjų tyrimų tikslas buvo nustatyti piliakalnių kultūrinę vertę ir pateikti pasiūlymus dėl tolesnio jų saugojimo.

Einoronių piliakalnis, vadinamas Pilies kalnu (AR 66), yra apie 2 km į PR nuo Pivašiūnų bažnyčios, 1,55 km į PV nuo Ilgio ežero PR galo ir 0,7 km į V nuo Einoronių–Sudvariškių kelio.

Piliakalnis – tai masyvi, kalvotoje apylinkėje dominuojanti kalva, kurią iš PV, P ir R supa daubos. ŠV piliakalnis pereina į gretimas kiek žemesnes aukštumas. Šlaitai nuo daubų yra 15–20 m aukščio, tik ŠV šlaitas yra 4–5 m aukščio. Piliakalnio viršus – apie 70 m ilgio ŠV–PR kryptimi ir 20 m pločio. Aikštelė neišsiskiria. Piliakalnio aukščiausioje vietoje anksčiau stovėjo trianguliacijos bokštas. Jo vietą dabar težymi apie 13x13 m dydžio grioviu apkastas kvadratas. Piliakalnis anksčiau buvo ariamas, dabar dirvonuoja.

1971 m. piliakalnį žvalgė LII, 1977 ir 1989 m. – MMT. Žvalgymų metu nei kultūrinio sluoksnio pėdsakų, nei įtvirtinimų požymių nepastebėta.

Kalvos viršuje, 16 m į ŠV nuo buvusio trianguliacijos bokšto pamato pažymėta 4x2 m dydžio perkasa, ilgiu orientuota ŠV–PR kryptimi. Po velėna atsidengė rusvo priemolio sluoksnis – buvęs armuo. Šis perartas sluoksnis buvo 20–60 cm storio. Jame aptikta lipdytų puodų šukių (1 pakraštėlis, 1 petelis ir 3 šoninės šukės), 3 titnago nuoskalos, skeltė su utilizaciniu retušu ir skaldytinis. Puodų šukių molio masė liesinta grūsto granito ir žėručio priemaišomis. Puodo petelis ornamentuotas skersų nagų įspaudų ir vertikalių brūkšnių eilutėmis. Jis savo puošyba panašus į Rutulinių amforų kultūros keramiką. Po minėtu rusvo priemolio sluoksniu prasidėjo neperartas rusvo priemolio sluoksnis, išmargintas degėsių dėmėmis. Kadangi archeologinių radinių aptikta jau armenyje, nutarta nutraukti tyrimus ir toliau neardyti kultūrinio sluoksnio. Piliakalnyje aptikti radiniai datuojami akmens ir bronzos amžiais.

Piliakalnį siūloma įtraukti į archeologinių vietų sąrašą.

Daugų piliakalnis. 1972 m. į respublikinės reikšmės archeologijos paminklų sąrašą buvo įtrauktas Daugų piliakalnis, vadinamas Pilaite (AR 44). Kartu buvo įtraukta ir Daugų akmens amžiaus stovykla

(AR 43), nurodant, kad ji yra piliakalnio teritorijoje. Įtraukiant greičiausiai buvo remiamasi Adolfo Navaracko, 1959 m. užpildžiusio archeologinio paminklo pasą, duomenimis. Pase nurodoma, kad 1938 m. rasta akmeninių kirvukų (kai kurie buvę su abiem smailais galais ir skyle per vidurį), kaplys, o Anelė Juonienė pasakojusi, kad ji apie 1913 m. radusi molinę pypkę su nutrupėjusiu kandikliu, be to, rasdavę plytų ir ąžuolinių rąstų, kuriuos išskalaudavęs ežero vanduo. Tuo tarpu LAA (t. 2, p. 51), taip pat remiantis A. Navaracko duomenimis, nurodoma, kad apie 1938 m. buvo rasta akmeninių kirvių, kaulų, o 1–1,3 m gylyje aptikta suanglėjusių rąstų. Tačiau A. Navarackas šiuos duomenis pateikia apie kitą Daugų ežero pusiasalį, vadinamą Kirlių ragu (žr. LAA nurodomą literatūrą – Navarackas A. *Kirlių rago radiniai, Kraštotyra*, V., 1969, p. 117–118).

Daugų arba Salos piliakalniu vadinama kalvelė ir Daugų akmens amžiaus gyvenvietė yra Salos kaime, apie 2,2 km į R nuo Daugų bažnyčios, Daugų (Didžiulio) ežero pusiasalyje. Ežeras pusiasalį juosia iš ŠV, Š ir R pusių, į PV yra krūmais apaugusi ir užpelkėjusi žemuma. Pilaite vadinama kalvelė yra apie 35 m į PV nuo pusiasalio galo. Ji – apie 30 m ilgio ir 7 m pločio prie pagrindo. Šlaitai gana statūs. ŠV šlaitas yra 4–5 m, PR – 2,5–3 m aukščio. Aikštelė neišsiskiria. Pats kalvelės viršus yra tik iki 2 m pločio. ŠV kalvelės dalį nuplovė ežeras. Anksčiau kalvelė ir visa gyvenvietė greičiausiai buvo saloje.

1977 m. MMT žvalgymo (vad. M. Černiauskas) metu šalia kalvelės rastos kelios lipdytos puodų šukės brūkšniuotu paviršiumi, o 1980 m. PRPI žvalgymo (vad. V. Ušinskas) metu – titnago skaldos, dvi titnaginės skeltės, gremžtukas ir smiltainio dirbinys. Minėtų žvalgymų metu kalvelė piliakalniu nelaikyta.

2001 m. ištirtas 3 m^2 plotas (iškasti trys 1x1 m dydžio šurfai). Vienas šurfas iškastas kalvelės viršuje, kiti – papėdėje. Kalvelės viršuje kultūrinio sluoksnio neaptikta, papėdėje kultūrinis sluoksnis permaišytas, iki 1 m storio. Aptikta titnago dirbinių (2 nuoskalos, skeltė, ašmenėlis) ir lipdytos keramikos (viena šukė grublėtu paviršiumi, kita neaiškiu – paviršius nutrupėjęs). Radiniai datuojami akmens amžiumi ir I tūkst. antrąja puse (titnago dirbiniai – mezolitu ir neolitu, keramika – I tūkst. antrąja puse).

Tirtą objektą siūloma įtraukti į archeologinių vietų sąrašą kaip vieną objektą – senovės gyvenvietę. Tuo tarpu Pilale vadinama kalvelė piliakalniu nelaikytina, be to, ji įeina į senovės gyvenvietės teritoriją, todėl traukti į Registrą kaip atskirą objektą netikslinga.

Dvarčėnų piliakalnis, vad. Obelų kalnu. 1972 m. į respublikinės reikšmės archeologijos paminklų sąrašą (AR 73) buvo įtrauktas Dvarčėnų piliakalnis, vadinamas Obelų kalnu. Įtraukiant greičiausiai buvo remiamasi A. Navaracko, 1959 m. užpildžiusio archeologinio paminklo pasą, duomenimis. Pase nurodoma, kad čia buvo rasta puodų šukių, senovinių ginklų liekanų, akmens kirvukų, medžio liekanų, žmonių kaulų ir kitų radinių. Taip pat A. Navarackas nurodė, kad Eleonora Truncaitė-Urbanavičienė 1936 ar 1937 m. rado medinį ąsotį su sidabrinių monetų lobiu. Tiesa, A. Navarackas gana keistai lokalizavo piliakalnį – Obelų kalno šlaite, o ne viršuje.

Dvarčėnų kaime esantį piliakalnį pirmasis paminėjo F. Pokrovskis, nurodydamas, kad už 1 varsto į V nuo kaimo yra kalnas, vadinamas piliakalniu (Покровский Ф. В. *Археологическая карта Виленской губернии*, Вильна, 1893, c. 117). Neaišku kurią kalvą turėjo galvoje F. Pokrovskis, nes piliakalniu laikomas Obelų kalnas yra į priešingą pusę, negu jis nurodo.

Piliakalniu laikoma masyvi kalva banguotu viršumi. Ji yra Daugų (Didžiulio) ežero pusiasalio, vadinamo Kirlių ragu, ŠR dalyje. Kalvos šlaitai nuolaidūs, tik R jis kiek statesnis. Viršus – apie 150 m ilgio ir 100 m pločio. Įtvirtinimų pėdsakų nepastebima. Dabar kalva dirvonuoja, ilgą laiką buvo ariama.

1980 m. PRPI žvalgymo (vad. V. Ušinskas) metu kalva buvo suarta. Tada kultūrinio sluoksnio pėdsakų nepastebėta.

2001 m. ištirtas 18 m^2 plotas (viena 5x2 m dydžio perkasa ir 8 1x1 m dydžio šurfai). Kultūrinio sluoksnio pėdsakų ar archeologinių radinių neaptikta. Nėra jokio pagrindo šią kalvą laikyti piliakalniu. Be to, ir A. Navaracko minimos Truncaitės sesuo apie jokius radinius nėra girdėjusi, jos nuomone, duomenys apie rastą monetų lobį yra grynas prasimanymas.

EXPLORATIONS OF UNCLEAR HILL-FORTS IN THE ALYTUS DISTRICT

In 2001 in the Alytus district LCCH investigated the area of 3–18 m^2 on 3 hills regarded as hill-forts. On the Einoroniai hillfort a cultural layer from the Stone – Bronze Ages with pottery was fixed. On the Daugai hill-fort a cultural layer from the Stone Age with flint artefacts was fixed, as well as a cultural layer from the 2nd part of the 1st millennium with plastic ceramics. The Dvarčėnai (Obelai) hill is not a hill-fort.

ŽIEGŽDRIŲ PILIAKALNIO PAPĖDĖS GYVENVIETĖ

Linas KVIZIKEVIČIUS

2001 metų birželio ir liepos mėnesį LII tęsė tyrimus Kauno rajono Žiegždrių piliakalnio papėdės gyvenvietėje. Gyvenvietės tyrimai atliekami nuo 1998 metų (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 99–101; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 33–34). Jų metu tiriama Kauno marių ardoma gyvenvietės dalis. Kadangi 1998, 1999, 2000 m. buvo ištirta didžioji dalis gyvenvietės pakraščio, griūvančio į Kauno marias, tad 2001 m. buvo baigtos tirti labiausiai ardomos vietos.

Tyrimai vykdyti gyvenvietės apatinėje dalyje, netirtame plote tarp perkasų 6–7. 2001 m. atidengta ir ištirta viena 13 m ilgio ir 3–4 m pločio, bendro 44 m^2 ploto perkasa. Fiksuotas iki 60 cm storio gyvenvietės kultūrinis sluoksnis. Rasti 3 skaldyto titnago gabalai, 48 brūkšniuotosios ir grublėtosios keramikos fragmentai. Gyvenvietė datuojama III–V a. Po 2001 m. tyrimų visa ardomos gyvenvietės dalis ištirta ir šiuo metu neardoma. Būtina gyvenvietės teritoriją periodiškai lankyti, nes marių vanduo kasmet suardo pakrantės dalį.